

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Cap. II. Regulæcirca Consuetudinem, quoad sensum è Jure desumptæ,
cum explicatione præcedentium Decisionum, tàm exemplis, quàm variis
Decisionibus congruo Ordine digestis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

bet Episcopus Consuetudinem suæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum, inquirere & diligentius imitari. *De Cognatione Spirituali*. Cap. *Super eo. post init.* LIB. IV. DECR. TIT. XI. Cap. 3. & *De Consuetudine* Cap. *Cum Olim.* colligitur. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 6. §. *Quocirca.*

XVI. Grave est antiquam Consuetudinem circum-adjacentium Ecclesiarum super his, in quibus diversa est Ecclesiarum Consuetudo, contemnere. *ibid. fin.* LIB. IV. DECR. TIT. XI. Cap. 3.

XVII. In his, quæ de Consuetudine permittuntur alicubi, licet alibi non observantur, debet Episcopus in suâ Ecclesiâ dissimulare ita, quod nec contradicere, nec suum videatur præstare assensum. *ibid.*

XVIII. Gravius videtur, si propter eam Consuetudinem hujusmodi rebus suum indulgeret assensum; cum posset sic in exemplum assumi. *ibid. fin.*

XIX. Aut Mos omnium esse servandus; aut si aliquid specialiter dicitur esse concessum præceptum-ve, oportet ostendi. *Dist. C. Cap. 8. Contrâ Morem.* §. 1. *illud Pater. med.*

XX. Consultius Observatæ Consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem & scandalum Populi statuendum, quâdam adhibitâ novitate. *De Consanguinitate &c. Cap. Quod Dilectio. fin.* LIB. IV. DECR. TIT. XIV. Cap. 3.

SECTIO V.

Quos effectus pariat Consuetudo Legitima.

I. **E**X Consuetudine speciali valent aliqui contrâ Jus Commune Jurisdictionem sibi vindicare ergâ Delinquentes. *De Foro Competenti.* Cap. *Cum convingat. fin.* LIB. II. DECR. TIT. II. Cap. 13.

II. Consuetudo derogat Juri Communi etiam in Criminibus. *ibid.* GLOSSA colligit.

III. Antiqua Consuetudo Terræ excusat, quominus puniantur qui Juri Communi non obtemperant. *De Temporibus Ordinationum.* Cap. *Sanè. med.* colligitur. LIB. I. DECR. TIT. XI. Cap. 2.

IV. Consuetudo dat Jurisdictionem in Excessibus corrigendis. *De Officio Judicis Ordin.* Cap. *Irrefragabili.* colligitur. LIB. I. DECR. TIT. XXXI. Cap. 13.

V. Per Consuetudinem approbatam, Persona aliàs Inhabiles in Subditos suos ordinariam Jurisdictionem habere noscuntur. *De Arbitris.* Cap. *Dilecti.* §. *Quamvis. post init.* LIB. I. DECR. TIT. XLIII. Cap. 4. colligitur.

VI. Consuetudo confert Jurisdictionem etiam Spiritualem. *De Officio Judicis Ordin.* Cap. *Duo simul. post init.* LIB. I. DECR. TIT. XXXI. Cap. 9. colligitur.

VII. Consuetudine acquiritur jus eligendi. *C. 7. De Offic. Arch. & Cap. Dilecto, ibid.* LIB. I. DECR. TIT. XXIII. C. 10. CLEMENTINA. *De Electione.* Cap. *Statutum.* LIB. I. TIT. III. Cap. 7. colligitur.

VIII. Consuetudo Ecclesiæ tollit Jus, & ei præjudicat. *De Cognatione Spirituali.* Cap. *Utrum. fin.* GLOSSA colligit. LIB. IV. DECR. TIT. XI. Cap. 1.

IX. Antiqua Consuetudo à Tempore, cujus non extat memoria, introducta, jus sive Privilegium inducit. *De Verborum significatione.* Cap. *Super §. 2. Præterâ. fin.* GLOSSA colligit. LIB. V. DECR. TIT. XL. Cap. 26.

Recenseri possunt inter præcipuos Consuetudinis effectus, infinitæ propemodum mutationes, quæ à Christo ad nos circa Disciplinam factæ sunt, sicut que in posterum usque ad ultimum ejus Adventum.

SECTIO ULTIMA.

Quomodo probetur Consuetudo?

I. **D**epositionibus Testium probatur Consuetudo. *De Verborum Significatione.* Cap. *Abbate.* §. 2. *Nos. init.* LIB. V. DECR. TIT. XL. Cap. 26.

II. Per Majores, qui habere debent de Consuetudine notitiam plenioram, super Controversiis, sollicitè veritas inquirei debet. *De Officio Archidiaconi.* Cap. *Dilecto.* §. *penult. ideòque.* LIB. I. DECR. TIT. XXIII. Cap. 10.

III. Per eosdem Majores constare debet de pacificâ sic obtentâ Consuetudine. *ibid.*

IV. Non videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, cum per Testes probatum est, quod hoc jure usus fuerit. *De Electione.* Cap. *Cum Ecclesia.* §. *Mandamus.* LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 31. *med.*

V. Ecclesia antiquo jure uti liberè debet, maximè si sit notorium, quod in Provincia, Generalis Consuetudo servetur, ut in cæteris Ecclesiis idem obtineat. *ibid. fin.*

VI. Unus vel alter actus non sufficit ad præscribendam Consuetudinem. *ibid.* Cap. *Cumana.* LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 50. §. *Cum Decem.* colligitur.

VII. Nemo potest nomine suo allegare Consuetudinem. *ibid.* Cap. *Constitutis:* GLOSSA. Verbo *Quo jure.* LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 47.

VIII. Maximè valet Consuetudo, cum dici potest quod quasi contradicte Judicid fuerit introducta. *De Verborum significatione.* Cap. *Abbate.* §. 4. *ad hoc.* colligitur. Dicitur maximè, quia Judicium contradicte non est necessarium; ut observat GONZALEZ in *C. 1. De Consuetud. n. 11.* ubi addit, Tria sufficere, nempe Usus Longævum, Principis consensum sive cujusvis aliis potestatem Habentis Jus condendi, & causam rationabilem: citatque Celebres Autores, qui docent, Actus Judiciales ad id non requiri. Consentit quoque GLOSSA in Verbo *contradicte Judicio,* declarans, illo opus non esse, nisi in dubio, an ex ter Consuetudo, aliis asserentibus, aliis negantibus.

CAPUT II.

Regule circa Consuetudinem, quoad sensum è Jure desumptæ, cum explicatione Præcedentium Decisionum, tam exemplis quàm variis Divisionibus congruo ordine digestis.

A Rescriptis ad Consuetudinem transeamus Gregorianum ordinem sequentes. Utilior erit hic Tractatus, quàm ille: Plura & Plures respicit, atque ad Praxim multò plus conducit; Tractantes ergò de Consuetudine, discutimus. 1. An sit Pars Juris, Quare, & à Quo Tempore? 2. Quid sit Consuetudo? 3. Quotplex sit Consuetudinum Divisio? 4. Quid cuique Consuetudinum generi conveniat? 5. Quæ sit Consuetudinis vis, & à Quo petatur?

Singula autem Puncta singulis, vel pluribus, pro rei necessitate §§. aliisve Subdivisionibus tractabimus; Cum igitur Primi Puncti discutiendi triplex sit Pars, ideò in tres §§. dividetur; sed unum prius notandum est, quod totius Tractatus quasi Basis est & Fundamentum, nempe rationcinandum de Consuetudine eo modo, quo de Canone, ideòque quod de isto dictum est, ad Consuetudinem extendendum esse.

PUNCTUM PRIMUM.

Circâ Consuetudinem in tres §§. divisum.

§. I.

An Consuetudo sit Pars Juris.

REGULA.

Non alia docet Canon circâ hunc §. quàm quæ sequuntur.

I. Vocatur Jus ab Isidoro. *C. 5. Dist. I.*

II. Di-

II. Dicitur ab eodem pro Lege suscipi, cum Lex deficit. *ibid.*

III. Item annumerat inter Legis conditiones, quod sit juxta Patriæ Consuetudinem, Quod partim provenit, ex eo quod Consuetudo pro Lege habeatur. C. 2. DIST. IV.

IV. Conferitur infinitis in Locis cum aliis Juris Partibus, diciturque servanda ut Lex. C. 5. 6. 7. DIST. XI.

V. Docet JUSTINIANUS diuturnos Mores, qui idem sunt ac longa Consuetudo, vim Legis habere. C. 6. DIST. XII.

VI. Revocari jubet Idem, quod fit contra longam Consuetudinem. C. 7. d.

VII. CAROLUS MAGNUS ita agnoscit, Consuetudinem esse Juris Partem, ut Populos sibi subditos distinguat in eos, qui Lege, & eos, qui Consuetudine reguntur. C. 37. CAUS XI. QUÆST. I.

VIII. Quod à Generali Ecclesiæ Consuetudine est alienum vitandum est. C. 11. 12. DIST. XII.

§. II.

Quare Consuetudo sit Pars Juris?

REGULA.

Non alia habentur in Canone circa hunc §. quam ista.

I. Si Consuetudini suffragetur veritas, nil firmius retineri oportet, quia nil melius servatur. C. 7. DIST. VIII. §. Hoc.

II. Consuetudinis Ususque longævi non vilis est autoritas. C. 4. DIST. XI. C. 9. *De Consuetud.*

III. Si Consuetudines nihili æstimamus, hinc multum detrimenti Religio feret. C. 5. *Ead. DIST.*

Consuetudo pertinet quoque ad Jus, prout est Juris interpretatio, est enim optima Legum Interpretes. C. 9. *de Sepult.* C. 8. *de Consuet.* eaque interpretatio præfertur ei, quæ ex verborum propria significatione petitur. FAGNAN. in C. 12. *de Judic.* n. 87.

§. III

A quo tempore Consuetudo est Pars Juris?

REGULA.

Consuetudo est Juris Humani Pars antiquior. §. I. *Verò Consuet.* paulò antè initium. DIST. VII.

RATIO *Gratiani*, ex quo REGULA desumitur, hæc est; A quo Homines simul habitare cœperunt, quod accidit statim ac Civitas à Cain ædificata est, Consuetudine regi etiam cœperunt, Leges autem ab iis longè posterius conditæ sunt.

PUNCTUM SECUNDUM.

De Consuetudinis Naturâ.

Secundi Puncti duplex est sensus, nimirum. 1. Quid significet hæc vox, *Consuetudo*, & 2. Quid sit Res hæc voce significata; ideòque in duos §. dividetur.

§. I.

Quid significet hæc Vox, Consuetudo?

REGULA.

Nil aliud in Canone circa hunc §. quam istud, legitur.

Vocatur Consuetudo Quod in Communi est usu. C. 6. DIST. I.

§. II.

Quid sit Res Nomine Consuetudinis significata

REGULA.

Hoc unum docet Canon circa hunc §. Consuetudo est Jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex. C. 5. DIST. I.

PUNCTUM TERTIUM.

De Consuetudinis Divisionibus.

§. I.

Quotuplex sit Consuetudinum Divisio?

REGULA.

Quadruplex tantum ex Canone infertur Consuetudinum Divisio.

I. Consuetudo est scripta, vel non scripta. C. 5. DIST. I.

II. Consuetudo est ex se bona, vel mala. C. 6. DIST. IV. C. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

III. Consuetudo est ex se nec bona, nec mala. C. 11. DIST. XII.

IV. Consuetudo est vel Generalis, vel Particularis. C. 12. 13. DIST. XII.

Præmittitur Quinta Divisio Consuetudinis, in illam, quæ est contra Jus, & illam, quæ est præter Jus, quia de illâ non fit expressa Mentio in Canone: Posterior est ea, quæ versatur circa Res nullâ Lege præceptas, nec veritas: illius meminit GONZALEZ in C. 1. *de Consuet.* n. 11. necnon discriminis inter utramque, quod caret fundamento in Jure.

Idem sit de Divisione in Consuetudinem, quæ excedit memoriam Hominum, & eam, quæ non excedit, quia hæc Circumstantia est merum accidens, quod cuique præfatarum specierum Consuetudinis convenit, cum nulla sit, quæ immemorialis esse non possit, ideòque notasse sufficet, quòd ea, quæ huic peculiaris sunt, colligit FAGNANUS variis locis, sed præcipue in Cap. 1. *de Consuetudine à n. 49. usque ad finem C. 4. ibid. n. 33. & 36. C. 4. de Relig. Dom. n. 34. C. 14. & 27. de Jure Patr. nempè, eam habere vim Tituli, seu Privilegii, nisi sit ex illis, quæ à Jure expressè reprobantur, vel Personæ sint incapaces Rei, de quâ agitur: hinc Canones Derogantes Consuetudini addunt quandòque hæc verba, etiam immemoriali.*

PUNCTUM QUARTUM.

Quid cuique Consuetudinum generi conveniat.

Puncti IV. tot sunt Partes, quot Consuetudinum genera.

§. I.

De Primâ Consuetudinum Divisione.

SECTIO I.

REGULA.

Nil aliud docet Canon circa Primam Consuetudinis Divisionem, quam istud.

Non differt, an Consuetudo Scripturâ, an Ratione consistat; undè GRATIANUS meritò infert, Consuetudinem aliam esse scriptam, aliam non scriptam, sed non rectè judicat, scriptam idem esse ac Constitutionem, cum ista expressè fiat, ab Habente potestatem condendi Legem, Consuetudo verò à Subditis statuat.

statuatur, non dissentiente Legislatore: Cum præterea Constitutionis certa sit vulgò origo; Consuetudinis sæpius incerta: Constitutio uno momento fiat; Consuetudo longo Temporis spatio egeat, ut stabilietur.

Nota obiter circà hanc Divisionem 1. eam esse merè accidentalem, utiquè petitam tantum ex modo, quo Consuetudo ad Posterios transmittitur, qui est accidens.

2. Constitutionem, quæ jamdiu servatur, dici posse Consuetudinem eo sensu, quòd in Communi sit Usu; sed Consuetudinis nomine propriè intelligi Jus Moribus introductum, eodemque modo perseverans.

§. II.

De Priore Secunda Consuetudinum Divisionis Parte.

REGULA.

Quæ docet Canon circà Bonam Consuetudinem, ad ista reducuntur. 1. Quid sit? 2. Quid faciendum circà Bonas Consuetudines? 3. Quæ Seculares vel Ecclesiasticæ Consuetudines inter Bonas ponendæ sint.

SECTIO I.

Quid ex Canone sit Bona Consuetudo.

REGULA.

Nil aliud docet circà hanc Sectionem Canon, quàm ista.

I. Consuetudo Bona est illa, quæ Ratione constat, Religioni convenit, Disciplinæ congruit, Salutique proficit. C. 5. DIST. I.

II. Bona Consuetudo est illa, quæ Juri Naturali & Divino conformis est, quæ cum Fide ac cum Veritate manifestatà concordat. C. 8. DIST. XII.

Nota obiter, Definitiones vel Descriptiones malæ Consuetudinis, de quibus postea, posse in contrario sensu applicari bonæ Consuetudini, sicut Definitiones istius possunt in eodem sensu malæ Consuetudini pariter accommodari.

III. Est illa, quæ est rationabilis, & legitime præscripta; id est per Tempus ad legitimam præscriptionem necessarium inducta: Tempus autem, illud est 10. annorum secundum Leges, & 40. secundum Canones. C. 11. De Caus. C. 3. De Cau. Poss. PANORMITANUS C. 11. De Consuet.

SECTIO II.

Quid faciendum circà Bonas Consuetudines.

REGULA.

Non alia circà hanc Sectionem in Canone habentur, quàm ista.

I. Ur bonæ Leges diligenter, studiosè & illibatè, servandæ sunt. C. 5. 6. 7. 8. DIST. XI. Et tota ferè, DIST. XII.

II. Cum diversæ sunt, quæ magis Rationabiles, præferendæ sunt. C. 6. de Conf.

III. Juxtà illas judicandum. C. 3. De eo, qui mittitur &c.

IV. In Parochiis vel Episcopatibus noviter erectis servandæ sunt Consuetudines Vicinarum Ecclesiarum quoad jura Parochis vel Episcopis solvenda. C. 22. de Consib.

V. Generalis Ecclesiæ Consuetudo in celebrandis Divinis Mysteriis servanda est. C. 13. de Celeb. Miss.

VI. In Celebrandis Festis & observandis Jejuniiis,

Locorum Consuetudines sunt sequendæ. C. 2. de Observ. Jejun.

VII. Ecclesia Suffraganea servare debet quod Beati Petri Sedem vel suam Metropolim servare viderit & docere. C. 5. De Sponsa duorum

SECTIO III.

Quæ bona Consuetudinis exempla in Canone legantur.

REGULA.

Non alia hujusmodi exempla in Canone leguntur, quàm ista.

I. Quòd Fideles Crucis signaculo se insigniant. C. 5. DIST. XI.

II. Quòd Panis & Calix eo, quo fit, modo consecrentur. *ibid.*

III. Versus Orientem adoretur. *ibid.*

IV. Quòd Baptismatis Fons oleo benedicatur. *ibid.*

V. Baptisandi ungantur. *ibid.*

VI. Quòd verbis Satanæ & Angelis ejus abrenuntient. *ibid.*

VII. Quòd inferior Judicis Officialis aliquid non immoderatum à Partibus accipiat. C. 15. CAUS. XIV. QUÆST. V.

VIII. Quòd die Dominicâ & diebus Pentecostes stantes oremus. C. 10. De Conf. DIST. III.

IX. Quòd die Dominicâ non jejunetur. C. 14. 15. Ead. DIST.

X. Si Ecclesiæ, Res vel Privilegia acquirat Consuetudo. C. 8. CAUS. XVI. QUÆST. III.

XI. Quòd multò plus vini, quàm aquæ, in Calice ponatur. C. 1. De Celeb. Miss.

XII. Quòd, dum evenit Nativitas Domini die Veneris, eo die Carnes comedantur. C. 3. de Observ. Jejun.

XIII. Quòd Domini Passio, Resurrectio, in Cælum Ascensio, Adventus Spiritus Sancti anniversariâ Solemnitate ubique celebrentur. C. 11. DIST. XII.

XIV. Quòd Abbas ex alterius Monasterii gremio assumatur, id postulante Monasterio, cujus sit Abbas, necessitate vel utilitate. C. 8. de Consuet.

§. III.

De altero Secunda Divisionis Membro, sive, Quæ notanda in Canone circà Consuetudinem malam.

REGULA.

Non alia notanda, quàm ista. 1. Quid sit mala Consuetudo. 2. Quæ exempla malæ Consuetudinis. 3. Quid faciendum circà malam Consuetudinem.

SECTIO I.

Quid sit mala Consuetudo.

REGULA.

Consuetudo, cui unum ex sequentibus competit, juxtà Canonem mala est.

I. Si Rationi adversetur. C. 6. DIST. IV. C. 1. DIST. XI. C. 3. de Consuet.

II. Si Veritati manifestatæ sit contraria. C. 4. 5. 6. 7. 8. &c. DIST. IX. C. 8. de Sent. & Re jud.

III. Si Jus Naturale vel Divinum lædat. C. 2. DIST. VIII. C. 13. CAUS. XXXII. QUÆST. VII.

IV. Si Fidei officiat. C. 6. 7. 8. 9. DIST. XI.

V. Si vitio faveat. C. 1. DIST. XLIV.

VI. Si Sacris Canonibus sit inimica. C. 3. 7. de Consuet.

VII. Si Legibus Humanis opponatur. C. 1. 4. DIST. XI. C. 5. de Juram. Calumn.

VIII. Si Multorum Saluti nocere possit. C. 89. de Panit. DIST. I.

IX. Si

IX. Si in damnum publicum vergat. C. 1. CAUS. XVI. QUÆST. VI.

X. Si irreligiosa sit, id est, Dei vel Sanctorum Cultui contraria. C. 2. de Conf. DIST. III.

XI. Si æquitati adversetur. C. 10. de Consuet.

XII. Si sit contra Ecclesiæ Libertatem. C. 49. de Sent. Excom. C. 1. de Consuet. quo damnatur Consuetudo gravamen Ecclesiæ inferens sine iustâ causâ, quam restrictionem GONZALEZ in istud probat per Cap. 3. de Censib.

Nota omnia, quorum quolibet mala sit Consuetudo, reduci ad Jus Naturale vel Divinum læsa; nam quod vitio favet, quod rationi adversatur, quod Juri Naturali opponitur, quod Canonibus vel Legibus inimicum, Jus Naturale & Divinum offendit, quæ præcipiunt, ut Legislatori obediantur, sive Seculari sive Ecclesiastico; unde, quandiu iste reclamatur, quæ contra Canones vel Leges fiunt, involvunt inobedientiam à Naturali & Divino Jure prohibitam. Quod Fidem vel Veritatem manifestatam lædit, Jus Divinum itidem lædit, præcipiens, ut utrique Mens Humana se subjiciat; Læsiõ boni publici à Jure Naturali & Divino prohibetur; Quidquid Salutis vel Sacro Cultui nocet, Juris Divini infractionem involvit.

Nota etiam, quod eæ Consuetudines, quæ malæ non sunt, nisi quia Juri Positivo nondum abrogato adversantur, bonæ efficiantur, si Jus revocetur, vel si contra illud legitime præscribatur.

SECTIO II.

Quæ in Canone malæ Consuetudinis exempla, sive quæ pravæ Consuetudines in eo expressè improventur.

REGULA.

Non alias pravæ expressè improbat Canon Consuetudines, quàm istas.

I. QUÆ Fideles immoderato Carnium esu ad Sacri Quadragesimalis Temporis observationem se disponunt. C. 6. DIST. IV.

II. QUÆ commensationes & ebrietates in honorem Martyrum, tam diebus quibus solemniter coluntur, quàm aliis, celebrantur. C. 1. DIST. XLIV.

III. QUÆ aliquid exigitur pro Rebus Spiritualibus, sive prius, sive post illarum collationem. C. 15. CAUS. I. QUÆST. III.

IV. QUÆ pro Sepulturâ pecunia exigitur, idque ne venalis Ecclesia dicatur: nevé Pastores de Humanis Mortibus gratulari videantur. C. 12. CAUS. XII. QUÆST. II. C. 13. de Sepult.

V. QUÆ Parochiæ cuique Ecclesiæ deputatæ conveluntur. C. 5. CAUS. XVI. QUÆST. LXIII.

VI. QUÆ Rectores Ecclesiarum prædiis, quæ ad se pertinere putabant, More Fiscali titulos imprimebant, ac proinde suâ autoritate usurpabant, quod per Judicem reposcere debebant. C. 1. CAUS. XVI. QUÆST. VI.

VII. QUÆ publicè fiebat Confessio peccatorum. C. 89. de Penitentia. DIST. I.

VIII. QUÆ Diebus Festivis Populi saltationibus turpiter invigilant, Cantica canunt mala, ac Religiosos Officiis perstrepunt. C. 2. de Consecr. DIST. III.

IX. QUÆ in Venerèa re usus naturalis invertitur. C. 13. CAUS. XXXII. QUÆST. VII.

X. QUÆ Ecclesiæ gravamen non modicum inducit. C. de Consuet. C. 14. de Elect. C. 13. de Majorit. si sine iusta causâ fiat, ut in n. 12. Sect. 1.

Nota obiter, Bullam URBANI VIII. quæ Ecclesiam in suis Immunitatibus restituens, abolet omnes Consuetudines Ecclesiæ nocivas, in Galliâ non recipi: de hac FAGNANUS fusc. in C. 1. de Consuet. à n. 49. ad finem usque.

XI. QUÆ Populi Dicitum in Causis Ecclesiasticis pro Sententiâ tenetur. C. 3. de Consuet. GONZALEZ in illud citat plures alios Textus idem docentes.

XII. QUÆ Sententiâ à non suo Judice fertur. *ibid.*

XIII. QUÆ Rei Sacræ collatio fit ab eo, qui caret Ordine, cui reservatur. Cap. 4. de Consuet.

XIV. QUÆ, durante Interdicto, altâ voce & pulsatis Campanis Divina celebrantur Officia in Locis Interdicto subiectis. C. 5. eodem Tit. Quod restringendum ad Interdictum iustè latum, & ad Consuetudinem præsumpto Privilegio non innixam.

XV. QUÆ dirumpit Ecclesiæ Disciplinæ nervum. *ibid. in integrâ.*

XVI. QUÆ Vir, qui vitio suo dissipavit Bona sua, potest pro libitu Bona Uxoris alienare. C. 10. de Consuet. Quod iniquum maximè, cum hinc fieret Uxor indotata, contra vetitum Rationis Naturalis.

XVII. QUÆ Uxor, etsi adultera, medietatem Bonorum à Viro acquiritorum exigere potest. *ibid.* Repugnat Bonis Moribus.

XVIII. QUÆ Electionis libertas tollitur. C. 14. de Elect.

XIX. QUÆ Sacri Ordines extrâ Quatuor Tempora conferuntur. C. 2. 9. 11. de Temp. Ord.

XX. QUÆ non Professi Beneficia Regularia acquirunt & possident. C. 27. de Elect.

XXI. QUÆ Naufragorum Bona, navigiaque rapiuntur, nisi Piratæ vel Hostes sint. C. 4. de Consuet. in 5. Collect.

XXII. QUÆ Suffraganei Metropolitanò suo graviora jurant, quàm alii suis. C. 13. De Maj. & Obed. si nullus subsit exceptionis locus. C. 9. de Offic. Ord.

XXIII. QUÆ Clericorum Causæ non juxtâ Canones, sed juxtâ Laicorum Consuetudines judicantur. (Hic Canon non servatur in Galliâ, ubi plurimæ Clericorum Causæ juxtâ Leges Regias judicantur.) C. 9. de For. Compet. in integrâ.

XXIV. QUÆ, ultrâ probationem plenam, exigitur Juramentum. C. 9. de Probationibus.

XXV. QUÆ Reis crimine convictis vel faciliè convincendis, licet se probare infontes, purgando se per Testes fide indignos. C. 12. De Probat. in integrâ. Idem dic de quavis Consuetudine, quæ Purgationes Vulgares approbantur. *Toto Tit. de Purgat. Vulgar.*

XXVI. QUÆ, post admissos Testes Matrimonii nullitatem probantes, non recipiuntur Testes contrarii. C. 2. de Testib. & Att.

XXVII. QUÆ Parochis non datur Congrua Portio ab iis, qui Decimas, aliosque Parochiæ proventus percipiunt. C. 10. de Præb.

XXVIII. QUÆ Clerici Beneficia recipiunt, sine consensu Episcopi vel Officialium illius; Restringendus Canon ad Beneficia, quæ ab aliis pleno Jure non conferuntur. C. 3. de Instit.

XXIX. QUÆ Archidiaconi Animarum curam committunt sine Episcopi autoritate. C. 3. de Instit. in 1. Col.

XXX. QUÆ, intrâ Gradus prohibitos, Matrimonium contrahitur. C. 5. de Consang.

XXXI. QUÆ Ecclesia reconciliatur per Presbyteros ab Episcopis commissos. (Nunc probatur hujusmodi Consuetudo.) C. 9. de Conf. Eccl.

XXXII. QUÆ non licet celebrare in Majori Altari, nisi oriundo ex Stirpe Militari. C. 3. de Celebratione. in 5. Coll.

XXXIII. QUÆ Judex Laicus in Ecclesiarum domibus placita teneat, de Rebus Secularibus judicet, hospitium sibi vindicet. C. 1. de Immun. Eccles.

XXXIV. QUÆ pro concedendâ docendi licentiâ pecunia exigatur. C. 1. 3. de Magistr.

XXXV. QUÆ absque mortali peccato servari nequit. C. ult. de Prescript.

XXXVI. QUÆ Judices Ecclesiastici aliquid exigunt à Partibus præter expensas victualium, conveniuntque de Decimâ litis, aliave parte, solvendâ. C. 10. de Vit. & Hon. Cler.

XXXVII. QUÆ Ludi Theatrales in Ecclesiâ & per Clericos fiunt. C. 12. de Vit. & Hon. &c.

XXXVIII.

XXXVIII. Quâ ad quarundam Ecclesiarum Beneficia soli Nobiles recipiuntur. (legitima habetur nunc ista Consuetudo.) C. 37. de *Præb.*

XXXIX. Quâ de radice Ambitionis processit, & in Cupiditate fundatur; qualis est, qua duo Beneficia incompatibilia simul possidentur absque legitima dispensatione. C. 1. de *Conf. in VI.*

XL. Quâ ab Officiali ad Episcopum appellatur. C. 2. *Eod. Tit. & loco.*

XLI. Quâ in cessatione à Divinis Sanctorum Imagines in terram sternebantur & inter spinas ponebantur. Extendendus Canon ad alios casus, in quibus idem simile quid fieret. C. 2. de *Offic. Ord. in VI. §. si autem.*

XLII. Quâ non recipiuntur Legati Sedis Apostolicæ non petiti, & de consensu non missi. C. 1. de *Consuet.* EXTRA VAG. COMM. in quâ JOANNES XXII. nedum illam damnat, sed etiam illam Sequentes excommunicat ipso facto, derogatque quibuscumque Indultis à Sede Apostolicâ in contrarium concessis. Non recipitur in Galliâ, idque merito, ut ostenditur, dum de Legatis.

XLIII. Quâ Probationum facultatem angustat. C. 1. de *Offi. Ord. Extrav. Commun.*

XLIV. Quâ pro Spiritualibus Homagium facere Quis compellitur. Restringenda Regula ad res merè Spirituales, alioquin non servatur. C. *Ult. de Reg. Jur.*

XLV. Quâ, cum Electio alicujus Prælati fieri debet, Conventus, ad quem pertinet, duas Personas nominat latenter Patriarchæ vel Principi exprimentas, ut alteram eligant vel electionem cassent irritentque. C. 14. de *Elect.*

XLVI. Quâ Abbas exemptus, sine licentia Papæ, cui immediate subest, transferatur ad aliam Abbatiam. C. 7. de *Conf. Autoritati Superioris* adversatur.

XLVII. Quâ Laici cum Canonicis Episcopum eligunt. C. 56. de *Elect.*

XLVIII. Quâ Presbyteri usurpant, quæ sunt Ordinis Episcopalis. C. 4. de *Consuet.* Quod maximâ eget expositione ad *Tractatum de Sacram. Ordinis* remittendâ.

SECTIO III.

Quid juxta Canonem faciendum circa malam Consuetudinem.

REGULA.

Hæc faciendâ circa malam Consuetudinem ex Canone inferuntur.

I. SI ita inolevit, ut averti ab illâ Homines non possint, suo genio relinquendi sunt, ne forte Pejores existant, si à tali Consuetudine prohibeantur. C. 6. DIST. IV.

II. Ut perniciofa corruptela nedum vitanda, sed citius & radicis evellenda, ne ab Impiis in Jus Privilegiorum assumatur, ac sic variæ Præsumptiones celerimè non compressæ pro Legibus haberi, & Privilegiorum more celebrari incipiant. C. 3. DIST. VIII. C. 11. de *Excessib. Prælat.*

III. Quantumvis vetusta Rationi & Veritati semper postponenda est. C. 4. 5. 6. 7. 8. 9. DIST. VIII.

IV. Consuetudines onerosæ, quæ nec autoritatibus Scripturarum, nec Episcoporum Conciliis ac Statutis, nec Consuetudine Generali roboratæ sunt, quarum vix inveniri potest ratio, quâ introductæ sunt, quando facultas se obtulerit, rescandæ sunt. C. 12. DIST. XII.

V. Mitiùs agendum in pravis Consuetudinibus extirpandis, cum apud Multos receptæ sunt, ideòque non imperiosè, sed benignè sunt amovendæ. C. 1. DIST. XLIV.

VI. Non sunt negligenter omittendæ, quæ malè usurpantur, ne excelsus via aliis aperiatur. C. 21. DIST. XCVIII. id est, quod hæc diligenter sunt reformanda.

VII. Emendandum quod sola usurpatione vel subreptione præsumitur. C. 22. *Ead. DIST.*

Tom. I.

VIII. Consuetudo, si sit reprehensibilis, vel improbabilis, vel irreligiosa, tollenda est. C. 1. CAUS. XVI. QUÆST. VI. C. 89. de *Penit. DIST. I. C. 2. De Conf. DIST. III.* idque curâ Sacerdotum & Judicum.

IX. Si Ecclesiis non modicum gravamen inducat, Judicis officio est abolenda. C. 1. de *Consuet.*

X. Contrarias Ecclesiæ Libertati Consuetudines Introducens, introductas Servans, aut servari Curans, excommunicantur. C. 49. de *Sent. Excomm.*

XI. Qui ad excusandas excusationes in peccatis, majorem ex pravâ Consuetudine usurpat delinquendi licentiam, duriùs puniendus est. C. 11. de *Excess. Prælat.*

XII. Sicut non servanda Consuetudo prava, ita nec juramentum, quo quis jurat illam servare. C. 1. de *His, quæ sunt à maj. &c.*

§. IV.

De Tertiâ Consuetudinis Divisione.

SECTIO I.

Quid sit Consuetudo Indifferens, & Quibus Notis dignoscatur.

REGULA I.

Omnis Consuetudo, quæ neque est contra Fidem, nec contra Bonos Mores, indifferens est. Propriis ferè verbis habetur. C. 11. DIST. XII.

REGULA II.

Non aliis Notis dignoscitur Consuetudo indifferens, quàm istis.

I. DIVERsa est pro Locorum diversitate. C. 8. DIST. XI.

II. Nec semper, nec ubique obligat. *Tota ferè* DIST. XII.

III. Obligat tantum pro eorum, quibuscum vivitur, societate. C. 11. DIST. XII.

SECTIO II.

Quid sit faciendum circa Consuetudinem Indifferentem.

REGULA.

Non alia circa hoc præscribit Canon, quàm ista.

I. Loci, in quo sumus, Consuetudini standum est, unde juxta eam Lites judicandæ. C. 8. DIST. XI. & alia *ibid.* C. 11. DIST. XII. & alia *ibid.* C. 2. de *Consuet. in integrâ.*

II. Si sit onerosa, est abolenda. C. 12. DIST. XII.

III. Si Consuetudo Ecclesiæ Inferioris à Superiore Ecclesiâ, cui immediate subest, prohibeatur, non est servanda. C. 13. 14. DIST. XII. C. 15. de *Consecr. DIST. II.*

IV. Generalis Ecclesiarum Consuetudo sequenda est, nisi Privilegium aliquod ab illâ eximat.

Nota, nomine *Privilegii* hîc intelligi posse quamlibet exemptionem ab Ecclesiis, de quibus agitur, approbatam, sive sit scripta, sive non scripta.

V. Romanæ Ecclesiæ Consuetudines cæteris paribus sunt aliis præferendæ. C. 10. DIST. XII. secus verò, si aliæ magis convenient. C. 2. 3. 11. DIST. XI. C. 1. 2. DIST. XII.

VI. In eligendis Consuetudinibus, non judicandum de iis ex Locis, unde sumuntur, sed potiùs considerandæ sunt in se ipsis, ac ex istis de Locis judicandum. C. 10. DIST. XII. *mox cit.*

Nota circa C. 11. DIST. XI. n. 5. *citatum* omnes ferè Ecclesias Occidentales servare Romanæ Ecclesiæ Consuetudines, quoad illud, circa quod illas servari jubet, nempe Consecranda Mysteria, cæteraque agenda Arcana: nam Missale Romanum, quod Mysteria Consecranda

h

cranda

cranda respicit, & Rituale itidem Romanum, quod cætera Arcana, scilicet Sacramenta, spectat, sunt apud earum plerasque usu recepta.

VII. Cùm in aliquâ Ecclesiâ erigitur novum Beneficium, eidem attribuenda sunt Prærogativæ juxta Consuetudinem Vicinarum Ecclesiarum, quæ, si variæ sint, magis rationabilis aliis præferetur. C. 6. De Consuet.

VIII. Cùm diversæ sunt, præferenda est, quæ à peccato removet ei, quæ peccato exponit. C. 6. in 1. Coll. De Spons. duorum ubi Matrimonium ratum præfertur Matrimonio consummato posteriori non obstante contrariâ Consuetudine.

IX. Consuetudo, cujus omisso scandalum generaret vel disensionem, servanda est, modò id, de quo agitur, non sit ex se malum. C. 1. De Cognatione Spirit. C. 3. De Consang. & Aff.

X. In Decimis solvendis spectanda Consuetudo, & in dubiis ad eam recurrendum. C. 18. 20. 32. De Decim.

XI. In Procurationibus, Visitationibus, aliisque similibus, attendenda est Consuetudo. C. 14. De Censib. in integ.

SECTIO III.

Quæ sint in Canone Consuetudinis Indifferentis exempla.

REGULA.

Non alia sunt in Canone Consuetudinis Indifferentis exempla, quàm ista.

I. Maxima Missæ & Sacramentorum, Ceremoniarum in Canone relatarum pars, quæ in Tractatibus de Missâ & de Sacramentis colligentur. De his fit mentio. C. 5. Dist. XI.

II. Quòd Jejunium Quadragesimæ incipiat à Quinquagesimâ, sive pro Omnibus, sive pro Clericis tantum. C. 4. 5. 6. Dist. IV.

III. Quòd Sabbato jejunetur, vel non. C. 11. Dist. XII.

IV. Quòd communicetur quotidie, vel certis tantum diebus. *ibid.*

V. Quòd hic, vel ille Ritus in celebrandis Divinis Officiis servetur. C. 13. 14. Dist. XII. C. 31. De Consue. Dist. II.

VI. Quòd Metropolitanus se invicem consecrent. C. 33. CAUS. XXIV. QUÆST. I.

Nota Omnes Consuetudines, quæ solam Disciplinam spectant, hic referri posse, ideòque si quæ hujusmodi inter bonas collocentur, quia ad Fidem vel ad Bonos Mores conferunt, vel aliâ de causâ, huc transferri licere.

VII. Quòd in Donationibus inter vivos, vel mortis causâ, Ecclesiæ factis Solemnitas Juris non servetur. C. 2. De Consuet.

VIII. Quòd Proximior possit intrâ annum & diem repetere possessionem venditam à Propinquo, offerendo Emptori pretium, quod solvit. C. 8. De Restit. in integrum.

IX. Quòd Canonicatum Collatio à solo Capitulo fiat, Episcopo irrequisito. C. 31. De Elect.

X. Quòd Archidiaconus excommunicare, suspendere, absolvere Presbyteros & Priores, Parochiales Ecclesias interdiceret, inquirere, & visitare possit. C. 54. De Elect.

XI. Quòd idem habeat in Monasteriis jurisdictionem. C. 10. De Off. Archid.

XII. Quòd Patriarchæ & Primates jurisdictione gaudeant in Subditos Archiepiscoporum & Episcoporum Patriarchatus vel Primatû. C. 8. CAUS. IX. QUÆST. III. C. 9. De Off. Jud. Ord.

XIII. Quòd Canonici à Capitulo corrigantur. C. 13. De Off. Jud. Ord.

XIV. Quòd Ecclesia Malefactores suos conveniat, vel coram Judice Ecclesiastico, vel coram Seculari. (Hoc non servatur in Galliâ, ubi Ecclesia hac in re est ejusdem conditionis, ac alii Actores.) C. 8. De for. compet.

XV. Quòd Festa à Vesperâ ad Vesperam, vel aliter celebrentur, quòdque Festum Trinitatis in Octavis Pentecostes, vel in Dominica Prima Adventus fiat. C. 2. De feriis.

XVI. Quòd tertiam vel quartam partem habeat Episcopus de his, quæ Ecclesiæ legantur. C. 15. De Testament.

XVII. Quòd Parochus hanc vel illam portionem habeat de relictis Ecclesiæ à Parochianis suis extrâ Parochiam Sepulturam eligentibus. C. 9. De Sepult.

XVIII. Quòd filius Sacerdotis Græci in Sacerdotio legitime genitus, Episcopus eligi non possit. C. 6. De Cler. conjug.

XIX. Quòd Episcopo liceat inquirere, punire, corrigere Subditorum excessus, inconsulto Capitulo. C. 3. De Consuet. in VI.

XX. Quòd Antiquiores Canonici gradatim meliores possint, cùm vacant, per se vel per alios optare Præbendas, nisi vacant in Curiâ Romanâ. C. 4. De Consuet. in VI. hujus usus ratio est in C. 15. De Majorit. & Obed. jubente, ut Prior ordine, potior sit in portione percipiendâ. Nota obiter, quòd Consuetudines exurgentes ex præscriptione Superiorum contra Inferiores, rigorosè examinandæ sint, quotiès emergunt circa illas inter utrosque Controversiæ.

PUNCTUM QUARTUM.

De Consuetudinis Vi.

Quartum de Consuetudine Punctum, illius vim respiciens, in 4. §§. dividetur. In 1. quæretur, A quo habeat vim suam Consuetudo. In 2. Quid possit. In 3. Quid non possit. In 4. An quæ sunt vi malæ Consuetudinis, istâ abrogatâ, abrogentur.

§. I.

Unde oriatur Consuetudinis vis?

REGULA.

Non aliudè haurit Consuetudo vim suam, quàm ex Legislatoris consensu tacito vel expresso, aut ex ipsâ Lege.

Infertur ex. C. 9. & C. 11. De Consuet. in quorum Primo prohibetur Capitulo Parisiensi, ne novas Consuetudines in Ecclesiâ Parisiensi introducat sine consensu Episcopi Parisiensis, qui est illius Ecclesiæ Legislator: In Secundo verò declaratur, valere Consuetudinem legitime præscriptam, id est legitimo tempore servatam, sive conscio sive incscio Legislatore; nam præscribitur, vel incscio Domino, vel eo conscio, sed negligente jus suum, cùm Lex nullibi ad id requirat Domini noticiam.

RATIO: Consuetudo est Lex, ideòque oportet, ut, ab Habente potestatem Legis condendæ quodanmodo proficiatur; hoc autem tribus modis fieri potest, vel enim agitur de Consuetudine, quæ Legem aliquam abroget, vel de aliâ; si de Primâ, requiritur consensus illius, qui Legem tulerat: Si de Secundâ, requiritur consensus illius, cujus est Legem condere in Locis, in quibus stabilitur Consuetudo; hic verò consensus dari potest vel expressè, ut cùm Legislator sciens Consuetudinem stabiliri, illam expressè approbat; vel tacitè, ut cùm Legislator sciens Consuetudinem stabiliri, contra illam non reclamat: vel datus est ab ipsâ Lege, ut cùm incscio alicujus Loci Legislatore, in eo Consuetudo stabilitur, tunc enim Lex consentit, ut, si legitimo tempore servetur, vim Legis habeat. C. 1. De Consuet. in VI. supponit, Consuetudines quòdque introduci ac stabiliri, incscio Legislatore, cùm causam afferens, cur Lex nova non deroget Consuetudinibus contrariis, nisi de illis expressè meminerit, dicat, hoc provenire ex eo quòd Legislator illas plerumque ignoret: hic consensus à Lege datus, differt à consensu, de quo priùs dictum est, in eo quòd sit generalis & cadat in quasvis Consuetudines Legislatori etiam ignotas; ille verò sit particularis, cadatque in Consuetudines determi-

determinatas, ipsi Legislatori cognitae, eoque modo facile conciliantur Juris Textus, ac Interpretes, qui contrarii esse videntur circa consensum Legislatoris ad institutionem Consuetudinis requisitum.

Hinc, cum ejus sit solvere, cuius est ligare, ejusdem est Consuetudinem abrogare, cuius est statuere, unde fit, ut, quoties Legislator vult Consuetudines abrogare, iis expressè derogat Clausula adjectione *non obstante quavis Consuetudine C. 9. de Consuet. in integ.* quod docet ad Capitulum pertinere, ut immutet Consuetudines ipsum solum tangentes, quae ab eodem statui potuerunt.

Nunc inquirendum, quid Consuetudo possit vel non possit; sed prius notandum, haberi in exemplis malae Consuetudinis supra collectis Quid Consuetudo non possit; in Exemplis verò Bonae Consuetudinis fidei supra collectis, Quid possit; ideòque hic tantum collecturi sumus loca, in quibus Canon expressè dicit, hoc vel illud per Consuetudinem posse vel non posse fieri.

§. II.

Quid possit Consuetudo, sive Generalis, sive Particularis, & quid circa istam expressè prohibeatur.

REGULA I.

Non alia circa hunc Paragraphum in Canone expressè habentur, quam ista.

I. Prisca Consuetudine acquiri potest Jurisdicatio & Privilegium: hinc, cum circa Dignitates diversae esse possint Consuetudines, esse quoque possunt eandem Dignitatem Prerogativae variae in diversis Ecclesiis. C. 6. *De Consuet.*

II. Consuetudo determinare potest jura à Parochis Episcopis solvenda. C. 5. *CAUS. X. QUÆST. III.*

III. Introducere potest, ut una Ecclesia, de gremio alterius Prælatum eligere teneatur. Idem dic de Abbate erga Monasterium C. 8. *De Consuet. C. 25. De Verb. Signif.*

IV. Potest vis ejus ad Legis & Statuti interpretationem extendi; est enim optima utriusque Interpretis. C. 8. *De Consuet.*

V. Consuetudo rationalis ac legitime præscripta Juri Positivo sive Commune sit, sive Particulare, derogare potest. C. 6. & C. 11. *Eod. Tit. C. 31. De Elect. C. 13. De For. Compet. C. 7. De Appel. §. denique. C. 3. De Consuet. in VI.*

Nota contra quantum circa Consuetudinis vim exemplum, plures opponi posse Canones, talesque esse, qui infra citantur, & in quibus Consuetudo Canonibus vel Legi contraria nullius roboris esse declaratur: verum non responderi posse, hos omnes Canones loqui de Consuetudine non rationabili, vel de ea, quae nondum legitime præscripta est; nec aliam tolli viam posse apparentem hanc contrarietatem, cum hic recurrere non liceat ad Disciplinam diversitatem, quae ex Temporibus vel Locorum varietate oritur. Semper enim & ubique agnitus est, Consuetudinem vim Legis habere, ut alibi ostensum est. Attamen, ut clarius Responso hæc innoscat, ecce Canones, qui præfatam contrarietatem continent. C. 3. 7. *De Consuet. C. 5. De Juram. Cal. C. 1. 4. Dist. XI. C. 26. De Testib. & Attest. C. 3. De Celeb. Miss. in 5. Coll. C. 1. De His, quae sunt à Prælati & c. C. 3. De Donationibus. C. 1. De Consuet. in VI.*

Et circa illos, aliosque similes Observa iterum, inter Canones quosdam esse (de Lege idem dicito) qui Jus merè Humanum non inducunt, sed Jus Naturale vel Divinum exequuntur, idemque poena adjectione servandum curant, ideòque Consuetudinem, quae talibus adversatur Canonibus, utpotè Juri Naturali vel Divino contrariam, omni prorsus vi carere: alios verò esse Canones Jus merè Humanum statuentes, eosque reclamare contra Consuetudinem, donec legitime præscripta sit, eo planè modo, quo res pro Domino suo reclamant, usque ad legitimam præscriptio-

Tom. I.

nem; ideòque sicut alienae rei Possessor ante legitimam Præscriptionem injustus Detentor haberi potest, ita Consuetudinis non præscriptae Observator, Canonis, cui adversatur, Transgressor judicari potest.

Observa 3. Consuetudinem, ut Jure Canonico sit legitime præscripta, tria requirere 1. ut sit Rationalis, qualis non est, quae Juri Naturali vel Divino adversatur. 2. est Spatium 40. annorum. 3. Ut per illos annos inceptum usum Legislator non improbarit. Primum patet, ex his omnibus Canonibus, in quibus Consuetudo, quantumvis vetusta, declaratur Corruptela, quia vel Naturali vel Divino Juri adversatur. Secundum inferitur ex C. 25. *De Verb. Signif.* in quo Consuetudo probatur legitima ex eo, quod 40. annis duraverit, ex C. 4. 6. 8. *De Præscript.* quae ad Præscriptionem 40. annos requirunt indistinctè, ideòque tam ad Legem, quam ad alias res extendi possunt. Tertium colligitur ex *cit. C. 25.* in quo Consuetudo probatur legitima ex eo, quod per 40. annos, per quos duravit, nil huic contrarium intervenerit. Colligitur ex PANORMITANO in *idem C. ubi* requirit tacitum consensum ejus, cui præjudicatur, ut Consuetudo legitime præscribatur. Consuetudo autem semper Legislatori præjudicat, cum vel facta Legi derogat, vel faciendi jus usurpet.

VI. Efficere potest, ut Donatio, quae alias non valeret, valeat. C. 3. *De Donationibus.*

VII. Obligare potest ad aliquid dandum pro Rerum Spiritualium receptione. C. 42. *De Simon.*

VIII. Dare potest aliis, quam Canonicis, jus Episcopum eligendi. C. 50. *De Elect. C. 3. De Causa poss. & propr.*

IX. Personae alias inhabili ad judicandum, ut Feminae, Jurisdictionem dare potest; Personae verò ad id idoneae illam dare potest in Casibus, in quibus illa carebat. C. 4. *de Arbitr. C. 1. 2. 5. De Off. Ord. in VI. C. 1. De For. compet. in VI. §. denique §. nec.*

X. Consuetudo, etsi mala, eximit à poena, quamdiù ab Ecclesia toleratur. C. 11. *De Tempor. Ordin.*

XI. Consuetudo antiqua, etsi prava, veniam meretur, illam bonae fide Sequentibus. C. 2. & 9. *pro ut refertur in Collect. 2. Eod. Tit.*

XII. Superior potest vi Consuetudinis in non Subditum Correctionis jus acquirere. C. 13. *De Off. Jud. Ord.*

XIII. Antiqua Consuetudo præsentandi jus dare potest. C. 24. *De Elect.*

XIV. Longa annuam solvendi Pensionem Consuetudo eam continuandi obligationem parit. *ibid.*

XV. Efficere potest, ut Actor Rei Forum sequi non teneatur. C. 5. *De For. Compet.*

XVI. Festa introducere potest, illaque celebrandi modum determinare. C. 2. *De Feriis.*

XVII. Approbatà Loci Consuetudine fieri potest, ut quoddam Instrumenti genus authenticum habeatur, id est fide dignum. C. 9. *De Fide Instrum.*

XVIII. Jus Visitationis & Procurationis acquirere potest Archiepiscopo in omnibus Provinciis suae Ecclesiae tam Regularibus, quam Secularibus. C. 16. *De Præscript.*

XIX. Consuetudine effici potest, ut Episcopo consentiente Clericus de redditibus Beneficii sui proximo anno post mortem percipiendis disponat. C. 1. *De Testam. in 2. Coll.*

XX. Tanta est Consuetudinis vis, ut jura, quae Archidiacono acquirunt in Ecclesiis sibi subjectis, minuire nequeat Episcopus, si aliundè justa sunt. C. 2. *De Excess. Præl.*

XXI. Poterat alias Canonicos à residendo eximere per totum annum; nunc autem non potest nisi per tres menses. C. 5. *De Constit. C. 12. Sess. XXIV. CONC. TRID.*

XXII. Efficere potest, ut Appellatio à Judice Laico ad Judicem Ecclesiasticum teneat. C. 6. *De Appel. §. denique.*

XXIII. Acquirere potest Archidiacono vel simili Vacantium in Dioceses Ecclesiarum custodiam. C. 51. *De Appel.*

XXIV. Reddere potest aliquem inhabilem ad Dignitates Ecclesiasticas. C. 6. *De Cler. Conjug.*

h 2

XXV. Effi-

XXV. Efficere potest, ut Collatio & Præsentatio ad solum Abbatem pertineant. C. 6. *De His, quæ sunt à Præl. sine cons. &c.*

XXVI. Antiqua Consuetudo ab Apostolica Sede confirmata efficere potest, ut, quod fit à majori & saniori parte Capituli, non valeat. C. 1. *De His, quæ sunt à Majori &c. in 2. Collect.*

XXVII. Antiqua Consuetudo alicui acquirere potest jus Regaliæ & Custodiæ in Ecclesiis & Monasteriis, quò Vacationis fructus percipiat. C. 13. *De Elect. in VI.*

XXVIII. Ex Consuetudine possunt Archiepiscopi in Suffraganeorum suorum Diocesium Officiales constituere pro futuris Appellationum Causis. C. 1. *De Offic. Ordin. in VI.*

XXIX. Canonicis vi Consuetudinis licebat cessationem à Divinis in Ecclesiâ inducere. C. 2. *de Offic. Ord. in VI.*

XXX. Consuetudinis vi licet Archiepiscopo Causas cognoscere, vel cognoscendas committere alibi, quam in Locis sibi à Jure Communi commissis, 1. extrâ propriam Civitatem, 2. Diocesium. 3. Dioceses, in quibus appellatum est. 4. Loca, in quibus Causæ consistunt. C. 5. *De Offic. Ord. in VI.*

XXXI. Consuetudo introducere potest, ut Vacationis fructus pertineant ad Ecclesiarum Vacantium Collatores, Præsentatores, vel Custodes. C. 9. *Eod. Tit. & loco.*

REGULA II.

Non aliis in Casibus prohibet Canon particulares Consuetudines non malas, quam in istis.

I. In Divinis Officiis & Cantu Publico; standum est enim modo in Ecclesiâ Metropolitanâ servari solito. C. 11. *Dist. XII.* Non est in usu saltem in Galliâ.

II. In adhibendo pfallendi ordine; unus enim & idem tenendus est in Matutinis vel Vespertinis Officiis, nec diversæ, nec privatæ, nec Monasteriorum Consuetudines cum Ecclesiasticâ Regulâ permisceri permittebat. C. 14. *eod. Dist.*

Notâ circa hos Canones, Primum expressè subjicere Monachos Ecclesiæ Metropolitanæ Disciplinæ quoad Officia Publica: Secundum verò insinuare privatas circa Officia Consuetudines Monachos tunc habuisse, sed id vel de Officiis Privatis intelligendum; vel si de Publicis, correctum esse à Primo, posito quòd Braccharensis Ecclesiæ Toletanæ subiceretur tanquam Primati; nam BRACCHARENSE CONCILIUM, à quo desumitur Secundum, præcessit TOLETANUM XI. è quo educitur Primum; ideòque potuit ab isto corrigi; vel aliam fuisse Ecclesiæ Braccharensis Disciplinam, quam Ecclesiæ Toletanæ: istudque probabilius, cum CONCILIUM TOLETANUM fuerit Provinciale, ideòque locus non fuerit derogationi.

III. Quoad Jura Episcopo à Parochis persolvenda communis omnibus Diocesis Ecclesiis Consuetudo est servanda. C. 1. *CAUS. X. QUÆST. III.*

IV. In ordinandis Episcopis antiquus mos servandus. C. 20. *CAUS. XI. QUÆST. I.*

V. In attribuendis Novo Beneficio prærogativis, non alias licet sequi Consuetudines, quam Vicinarum Ecclesiarum ejusdem Regni. C. 6. *de Consuet.*

VI. In Electionibus aliisque similibus, Generalis alicujus Regionis Consuetudo cuius Particulari est præferenda in eadem Regione. C. 31. *De Elect. in quo hujusmodi Consuetudo præfertur Juri Communi, quod majus est quavis privatâ Consuetudine.*

VII. In Juramento à Suffraganeis Metropolitanò præstando, Generalis aliarum omnium Consuetudo alicujus Particulari præferenda est. C. 13. *De Major & Obed.*

VIII. Quoties Canon privatam præcipit servari Consuetudinem, qualis est unius Prælati erga aliquos in Districtu suo sitos, huic contrarios eo ipso servari prohibet, illius gratiâ, cui præjudicant. C. ult. *De Offic. Archid.*

IX. Circâ quantitatem portionis Mortuariis Curato debita, Regionis Consuetudo servanda est, nec licet sequi minus vel magis benignam, nisi consentiente eo, cujus interest. C. 9. *De Sepult.*

X. In moderandis juribus Episcopo debitis circâ Ecclesias, ad ejus jurisdictionem noviter translatas, Vicinarum Consuetudo est servanda, ideòque alia rejicienda. C. 22. *De Consib. &c.*

XI. Circâ celebrationem Festorum & Jejunii observationem. C. 2. *De Observ. Jejun.*

XII. Ecclesia suffraganea debet tenere & servare quod Beati Petri Sedem vel Metropolitim suam sequi viderit & docere. C. 5. *De Sponsa duor.*

§. III.

Quid non possit Consuetudo?

REGULA.

Non alia circâ hunc §. in Canone expressè habentur, quam ista.

I. Consuetudo justificare nequit Simoniam Jure Divino prohibitam, nec etiam quam Jus Ecclesiasticum vetat, si contra eam reclamet Ecclesiâ. C. 15. *CAUS. I. QUÆST. III.*

II. Consuetudo efficere non potest, ut in Causis Ecclesiasticis Dictum Populi pro Sententiâ teneatur. C. 3. *De consuet.*

III. Efficere non potest, ut Sententiâ à non suo Judice lata valeat. *ibid.*

IV. Operari non potest, ut quæ Jure Divino sunt Ordinis Episcopalis, à Presbytero fieri valeant. C. 4. *De consuet.*

V. Non potest minuere peccata, quæ tantò graviora sunt, quantò infelicem animam diutius decinent obligatam. C. 4. *in Parte decisa C. 11. Eod. Tit. C. 8. 9. De Simon.*

VI. Non potest efficere, ut licita sit Prælatorum translatio sine Superioris licentiâ. C. 7. *de Consuet.*

VII. Consuetudine quantumvis vetustâ non potest effici, ut pretium Temporale licitè exigatur pro re Spirituali, quales sunt Ingressus in Religionem, Beneficiorum Collatio, Prælatorum institutio, seu intronatio, Sepultura, Chrisma, Oleum Sanctum, Benedictio Nubentium, aliæ Sacramenta, Missio in possessionem, Canonicorum Receptio. C. 8. 9. 42. *De Simon. C. 16. 21. 36. 39. 44. Eod. Tit.*

VIII. Consuetudine Laicis acquiri non potest jus Episcopum eligendi, idque, quia contra id reclamant Ecclesiâ. C. *Ad Audientiam in 1. Collect. De Consuet. C. 56. De Elect.*

IX. Non poterat aliâ Consuetudo efficere, ut Clericus coram Judice Laico pro crimine validè conveniretur, idque, quia contra Ecclesiâ reclamabat. Nunc potest, quia jamdiu desit Ecclesiâ reclamare, saltem in Galliâ. C. 8. *De Judiciis.*

X. Inferiorem à correctione Superioris eximere non potest Consuetudo. C. 13. *De Offic. Jud. Ord.*

XI. Efficere non potest, ut non Professus in Priorem eligi valeat. C. 27. *de Elect.*

XII. Archiepiscopus non potest, vi Consuetudinis, acquirere jus utendi Pallio extrâ Provinciam suam.

XIII. Non potest derogare acquisito libertatis Privilegio, nisi duret tempore ad illam derogationem necessario, nempe ad minus 40. ann. secundum Canones. C. 8. *de Caus. Poss. in integrâ.*

XIV. Impedire nequit Consuetudo, ne qui Theologiam docent, quamdiu docuerint, & qui student per quinquennium, Beneficiorum proventus percipere possint. C. *Ult. De Magist.*

XV. Efficere non potest, ut liceat Clericis esse vel Publicis Aleatoribus, vel Manifestis Usurariis. C. 11. *De Excess. Præl.*

XVI. Consuetudo, etsi Generalis, efficere nequit, ut liceat eidem duas Præbendas habere. C. 9. *De Conc. Præb.*

XVII. Non poterat aliâ Clericum à Juramento Ca-

hominia

lumnæ eximere; sed jamdiu tam Laicam quam Clericam ab eodem eximit. *C. 3. De Fide Jussoribus.*

XVIII. Monachos, Monialesve à ferendo habitu Monachali liberare non potest. *C. 2. De Testam.*

XIX. Bigamus Clericalia Privilegia comparare non potest. *C. unico De Bigam. in VI.*

XX. Consuetudine introduci nequit, ut Capitulum Regulare visitare Episcopus solus teneatur. *C. 1. De Offi. Ord. EXTRAVAG. COMMUNI.*

S. IV.

An Facta ex Consuetudine malâ abrogentur cum ipsa.

REGULA I.

Facta vi malæ Consuetudinis non semper abrogantur cum ipsâ, si sit tantum mala ex eo, quod Juri Positivo sit opposita.

Infertur ex *C. 7. De Consuet.* ubi hujusmodi Consuetudo abrogatur, sed Facta vi illius non reformantur; & ex *C. 27. De Elect.* ubi de abrogatâ longâ Consuetudine, quâ, Qui non professi Ecclesias Regulares possidebant, obligantur profiteri, vel dictas Ecclesias dimittere. Idem habet in *C. 3. De Elect. in 5. Compil.* Unde patet, quod receptio valebat, sed eâ lege, quod Recepti profiterentur.

REGULA II.

Non aliis abrogatur viis Consuetudo, quàm istis.

I. Si ipsi expressè Legislator deroget vel ipsius Superior. *C. 1. De Constitut. & C. 10. De Rescript. in VI. C. 4. De Consuet. in VI.*

II. Si 40. annis abstineatur ab actibus, quibus stabilita est. *C. 20. De Decim.* Nam Decima Personalis non desit nisi cessatione actuum, quibus fuerat introducta, & statuta: Idem dic de omnibus Consuetudinibus, quæ consistunt in aliquo faciendo.

III. Si per 40. annos contrarii fiant illis actus, quibus statuta est. *C. 2. De Observ.* Nam Consuetudo celebrandi Festum S. Bartholomæi non est statuta nisi actibus contrariis iis, quibus opposita stabilita fuerat: idem dic de aliis similibus.

IV. Si iis, quibus favet, ipsi renuncient. *C. 25. in quo probatur valere adhuc Consuetudinem ex eo, quod illi, quorum intererat, non renunciarent, præterea necessarius est istorum saltem tacitus consensus, hoc autem consensu fit abrenunciatio, de qua hic Sermo. Ad finem perducti eorum, quæ dicenda erant circa Consuetudinem, monendum duximus, quod inter Collectiones ad instar Decretalium compositas duæ sunt, in quibus nullus est Titulus de Consuetudine, nempe illa, quæ Clementinas continet, & ea quæ constat ex Extravagantibus Joannis XXII.*

CAPUT III.

Regula extracta ex Methodo Generali compositâ à Patrono Causarum in Curia Parisiensi, & in lucem editâ Parisiis anno 1666. Ad intelligentiam Consuetudinum Gallie, & accommodatæ Juri Canonico tam Communi, quàm Particulari.

Regulæ hujusmodi numero quindecim ita ad Juri Canonici interpretationem conferre visæ sunt, ut eas Prolegomenis hujus Juris, mutatis mutandis, inferendas duxerimus, ne quid iis desit, quod ad illius Studium expecti possit. Sed prius notandum, inter illas Regulæ extare quasdam, quæ Juri, sive Communi sive Privato, congruunt, quia respiciunt Legem sive Jus generatim consideratum; hæc enim Jus & Lex idem significant: ejus generis sunt Reg. I. II. VII. VIII. IX. X. XIV. Aliæ verò conveniunt Juri Particulari, quia

Tom. I.

pertinent ad Jus speciatim sumptum, sive limitatum ad certa Loca & Personas. Huc spectant Cæterarum pleræque: Utrumque Regularum genus ex Jure Romano desumptum est, quod omnibus Nationibus commune fuit, aut ex illius Interpretibus, aut ex Expositoribus Consuetudinum Gallicanarum: id colligitur ex allatis ad Regulas probandas testimoniis.

Observandum etiam, quod sicut Jus Consuetudinarium Provinciarum & Civitatum Gallie per plura sæcula fuit ad Posterios vivâ voce transmissum, & postea scriptum, ita & Jus Ecclesiasticum Provinciarum & Dioceseon, nec non Capitulum, & Monasteriorum; undè nonnulla Statuta vel Constitutiones ipsorum etiam nunc Usus & Consuetudines nuncupantur: item sicut Consuetudines cujusque Provincia vel Civitatis sunt illarum Jus Privatum, ita & Statuta vel Consuetudines cujusque Capituli, vel Monasterii sunt illorum Jus Particulare.

REGULA I.

Consuetudines per ipsasmet explicandæ.

Autor non loquitur de Corpore Consuetudinum, dicto *Magnum* aut *Generale Consuetudinarium*, sed de singulis Consuetudinibus, ex quibus Corpus hoc coalescit, & quarum Articuli sese invicem explicant: hoc autem convenit Juri Ecclesiastico Communi, quod in Corpore Juris continetur. Canones, quibus constat, sese mutuo illustrant, sunt veluti Articuli ejusdem, Constitutionis; omnes siquidem emanant ex eadem autoritate, Prælatique singuli, ex quibus illa extitit, considerandi sunt tamquam una eademque Persona, quæ suam melius novit voluntatem, quàm quivis alius, non est fidelior Interpres nostræ intentionis, quàm nos ipsi, Leges Legibus concordare promptum est. *L. non omnes C. De Inofficiosis dotibus.* Sæpè sæpius contingit, ut, quod in uno loco obscurum est, lucem accipiat in alio loco; quod præcedit explicat quod sequitur, & ab eodem explicatur; Non est novum, ut priores Leges ad posteriores trahantur. *L. Non est novum ff. De Legib. sed & posteriores Leges ad priores pertinent. L. sed & posteriores. ibid.* Mox adductæ Rationes ab Autore desumptæ sunt, & inter illas nulla est, quæ Juri Canonico, tum Communi tum Particulari, non congruat.

REGULA II.

Quando Consuetudines obscuræ sunt, aut ambiguae, & per seipsas explicari nequeunt, considerandum illarum motivum & intentio.

Voluntas Legis est illius præcipua Pars: cognoscitur autem 1. ex ipsius verbis, si clara fuerint. 2. ex illius ratione, quæ Legis anima est: Undè Regula 88. *De Reg. Jur. in VI. Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur voluntatem, ex Legibus Romanis desumpta est: CANISIUS in illam Regulam Leges illas laudat, & refert.*

Porro Obscuritas differt ab Ambiguitate in eo, quod ista nascitur ex varietate sensuum, quos ipsa locutio patitur; illa verò aufert cognitionem sensus.

REGULA III.

Dispositionibus Consuetudinum nihil addendum.

Hoc convenit Statutis, quæ sunt stricti Juris ut Consuetudines; attendenda quæ scripta sunt, Statuta tantum disponunt, quantum loquuntur: Contractibus Statuta ut Consuetudines comparantur; ideoque Quod in illis non exprimitur, omisum de consilio intelligitur; *Quidquid astringendæ obligationis est, id nisi p. l. am. exprimat, omisum intelligendum est. L. Quidquid astringendæ. ff. De Verb. Obligar.* si aliquam extensionem patiantur, illa sumenda à Statutis præcedentibus, aut ab aliis Articulis eorundem Statutorum.

h 3

REGU-